

Libya 2015

Furkan Polat

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü]

Özet

Bu çalışma 2015 yılında Libya'nın iç ve dış politikasında meydana gelen gelişmeleri incelemektedir. İki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde Libya'daki istikrarsızlığı sona erdirmeyi amaçlayan diyalog süreci, bu süreci zora sokan çatışmalar ve yükselen radikalizm ele alınmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü ise Libya'nın dış politikasına değinmekte ve dış politikayı yönlendiren temel kaygılar üzerinden bölgesel aktörlerle olan ilişkileri incelemektedir. Bu bölümde ayrıca bölgesel ittifakların Libya'ya yansımalarına ve Libya'daki aktörlerin bu ittifaklarla olan bağına dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çatışma | IŞİD | Diyalog Süreci | İttifaklar

Libya 2015

Abstract

This work explores developments that took place in the domestic and foreign policy of Libya during 2015. The article consists of two parts; the first part deals with the dialogue process that aims to put an end to destabilization, as well as to conflicts that hinder this process, and the rise of radicalism in Libya. The second part broadly broaches the issue of Libyan foreign policy and it analyzes Libya's relationship with regional powers with regard to main concerns impacting the foreign policy. This part also draws attention to regional alliances that have effect on Libyan politics and to the connection that Libyan actors have with those regional alliances.

Keywords: Conflict | ISIS | Dialogue Process | Alliances.

Giriş

Kaddafi rejiminin devrilmesinin ardından arzulanan istikrara kavuşamayan Libya'da devrim sonrası sürecin en önemli gündem maddelerinden birini oluşturan silahlı grupların yeni güvenlik birimlerine entegrasyonu başarısızlıkla sonuçlandı ve ülke çok aktörlü ve sıfır toplamı bir iç savaş sarmalına girdi. Güvenlik alanında yaşanan bu parçalanma tartışmalı Haziran 2014 seçimleriyle birlikte siyasi alana yansıdı ve ülke silahlı grupların gölgesinde iki ayrı parlamento ve hükümetin bulunduğu kaotik ve anarşik bir yapıya sürüklendi. Libya, 2015 yılını devrim sonrası meydana gelen ve iç politik gündemi belirleyen krizlerle mücadele ile geçirdi. Bu bağlamda, iki ayrı parlamentonun, hükümetin ve ordunun çatışan çıkarlarını minimize ederek siyasi istikrar sağlama girişimi olarak özetleyebileceğimiz BM öncülüğünde gerçekleştirilen diyalog süreci, bu sürecin önünü tıkayan ve ülkedeki istikrarsızlığı körükleyen silahlı gruplar arasındaki çatışmalar ve her geçen gün artan radikalizm 2015 yılı boyunca Libya'da öne çıkan kriz alanlarının genel çerçevesini oluşturmaktadır.

Libya'nın 2015 yılı boyunca dış politika gündemini işgal eden konular iç politikada olduğu gibi Haziran 2014'teki seçimlere dayandırabilir. Zira bu seçimlerin ardından Libya'lı siyasilerin gündeminden düşmeyen meşruiyet ve temsil krizi, 2015 yılı boyunca dış politikayı iç politikanın bir malzemesi haline dönüştürme girişimlerini beraberinde getirdi. Libya'daki siyasiler açısından meşruiyet elde etmenin aracı gibi sınırlı bir anlam ifade eden dış politikanın gündemi, ülkenin içene düştüğü bölünmüşlük ve kaotik ortamın etkisiyle belirlenmekteydi. Bu noktadan hareketle yıl boyunca her iki hükümetin dış politikadaki karar alıcıları, 17 Şubat Devrimi'nden günümüze Libya'ya üzerindeki etkisi artarak devam eden bölgesel aktörlerle (Türkiye, Katar, Mısır, BAE, Suudi Arabistan, Ürdün) ilişkilerini ön plana çıkardı.

İç Politika Gelişmeleri

2015 yılında iç siyasi gündemi meşgul eden gelişmelerden birincisi Libya'nın içinde bulunduğu çatışma ortamına son vermeyi ve bu ortamın oluşmasına zemin hazırlayan tarafları ortak bir çözüm konusunda uzlaştırmayı amaçlayan BM öncülüğündeki diyalog sürecidir. İlki Eylül 2014'te Libya'nın Gıdamis kentinde gerçekleştirilen bu görüşme trafiği üç aylık bir kesintinin ardından Ocak ayında Cenevre'de gerçekleştirilen görüşme ile yeniden başladı. Cenevre kentindeki ilk görüşmeye Trablus merkezli meclis olan Milli Genel Kongre'den (MGK) temsilciler katılmazken görüşme sonrası BM Libya Destek Misyonu'ndan (LDM) yapılan açıklamada ulusal birlik hükümetinin kurulması, çatışmaların sona erdirilmesi, milis grupların şehirlerden çekilmesi ve ülke genelinde güvenliği sağlayacak düzenlemeler konusunda somut adımların atılması gibi devlet otoritesini yeniden tesis edecek maddeler üzerinde tarafların bir mutabakata vardığı ilan edildi.¹ Cenevre'den tarafların uzlaştığına dair haberler gelse de Libya'da kalıcı bir çözümün sağlanması için görüşmelerin bir parçası olması gereken MGK sürece şartlı destek vereceğini bildirdi. Görüşmelere Libya'da devam edilmesi durumunda sürecin bir parçası olacaklarını açıklayan MGK sözcüsü Ömer Hamidan sürecin olumlu ilerleyebilmesi için ilan edilecek olan ateşkese de uyacaklarını belirtti.² MGK'dan gelen bu şartlı desteğe ve alınan ateşkes kararına rağmen Halife Hafter'in Bingazi'deki Libya Merkez Bankası binasına yaptığı operasyon görüşmelerin MGK tarafından boykot edilmesini beraberinde getirdi.³ Fakat MGK'nın boykotu görüşmelerin gerçekleşmesine engel olmadı ve Tobuk merkezli Temsilciler Meclisi (TM) ile bazı sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla taraflar bir kez daha Cenevre'de bir araya geldi.

Cenevre görüşmelerinde alınan kararların tarafların tamamının rızası olmadan uygulanamayacağını anlaşılması, BM Libya özel temsilcisi Bernardino Leon'u harekete geçirdi. Türkiye'nin arabuluculuğu ile MGK Libya sınırları içerisinde yapılacak yeni görüşmelere katılması noktasında ikna edildi⁴ ve Libya'nın Gıdamis kentinde gerçekleştirilen bir sonraki toplantıya MGK dâhil tüm taraflar katılarak Cenevre kararlarını onayladı.⁵ Şubat ayında İŞİD'in Sirte'de 21 Mısırlı Kıpti'yi öldürmesinin ardından Mısır'ın bu katılımı gerekçe göstererek Derna kentine hava saldırıları düzenlemesi ve Guba kentinde sivillere yönelik bombalı saldırı gerçekleştirilmesi görüşmeler neticesinde ortaya çıkan bu olumlu tabloyu sona erdirdi ve Fas'ta düzenlenmesi düşünülen bir sonraki toplantı hem MGK hem de TM tarafından askıya alındı.⁶ Sürecin çatışmalar nedeniyle bir kez daha kesintiye uğraması LDM'yi harekete geçirdi ve bir dizi ikili görüşmenin ardından taraflar bir sonraki toplantıyı Fas'ın başkenti Rabat'ta gerçekleştirme konusunda anlaştı. Geniş katımlı ve kriz alanlarının derinlemesine tartışıldığı ilk görüşme olan Rabat toplantısı sonrası yapılan açıklamalarda tarafların ulusal birlik hükümeti ve güvenlik konularında anlaşmaya yakın oldukları vurgulandı.⁷ Süreçte yeni bir aşamaya geçildiğinin sinyalleri olarak yorumlanan bu açıklamalara ilaveten Fas'ta gerçekleştirilen ikinci görüşme sonrası yapılan açıklamalar taraflar

arasındaki temel görüş ayrılığını ifşa eder biçimdeydi. İkinci toplantı sonrası TM heyetinin Başkanı Ebubekir Buayra yaptığı açıklamada “öncelikli sorunumuz hükümete kimin güvenoyu vereceği konusudur. Biz, Tobruk’taki Temsilciler Meclisi diyoruz, onlar ise MGK diyor. Bu durum sorun çıkarıyor” dedi. MGK heyeti Başkanı Salih Mahzun ise “bu konu henüz netlik kazanmadı. Anayasa Mahkemesi, MGK’nın meşruiyeti temsil eden kurum olduğuna, Temsilciler Meclisi’nin ise geçersizliğine hükmetti” dedi.⁸

Nisan ayına gelindiğinde ise süreç, öncesinde olduğu gibi, yine bölgesel aktörlerin, çatışmaların ve meşruiyet tartışmalarının gölgesinde kaldı. Tobruk merkezli hükümetin Başbakanı Abdullah es-Sini’nin yabancı petrol şirketlerine ve alıcılara Libya Petrol Şirketi’nin Trablus ofisiyle anlaşmalar yapmaması yönünde taleplerde bulunması, Tobruk tarafından alınan bir kararla petrol gelirlerinin BAE’de bir banka hesabına yatırılması, Onur Operasyonu koalisyonunun Trablus’taki Mitiga havaalanına saldırılar düzenlemesi ve BM temsilcisi Leon’un taraflara sunduğu taslakta Tobruk’taki TM’nin tüm Libyalıları temsil eden meşru yasama organı olarak addedilmesi sürecin rafa kaldırılmasına neden oldu.⁹ Özellikle meşruiyet tartışmaları üzerinden sürecin çıkmaza sokulması Bernardino Leon’un önündeki en önemli engel olarak duruyordu. Zira taraflar BM’nin sunduğu taslağı sıfır toplamlı olarak görüyor ve bir tarafı tatmin eden anlaşma metni diğer tarafın vetosuyla karşı karşıya kalıyordu. Nitekim Mayıs ayında Leon’un üçüncü taslakta değişikliklere gidilebileceğini açıklaması ve taraflara sunduğu dördüncü taslakta Tobruk’taki TM’yi yasama meclisi statüsünden çıkarıp danışma meclisi statüsüne konumlandırması TM’nin görüşmelerden çekilmesine neden oldu.¹⁰ Dördüncü taslağın tarafları uzlaştırma konusunda başarılı olamayacağını anlaşılması BM’nin stratejisini gözden geçirmesiyle sonuçlandı. Özel temsilci Bernardino Leon sürecin muhatabı olan ittifakların üyelerine odaklanarak çoğunlukçu bir uzlaşma metni oluşturmanın yollarını aramaya başladı ve bu bağlamda Libya Şafağı koalisyonunun önemli bir üyesi olan Misratalı milislerle görüşmelerde bulundu.¹¹ Benzer girişimlerle siyasilere de desteğini almayı hedefleyen Leon, bu şekilde MGK’nın pozisyonunu zayıflatmayı amaçlıyordu. Öyle ki Temmuz ayında Fas’ın Süheyraat kentinde düzenlenen görüşmelere Misratalı, Trablus Merkez, Sebha, Zilten ve Adalet ve İnşa Partisi’nden temsilciler katılırken MGK taslaktaki değişiklikler nedeniyle temsilci göndermedi.¹²

Strateji değişikliğine rağmen Temmuz ayında varılan anlaşma beklendiği gibi yürürlüğe girmedi ve bir kez daha Türkiye’nin arabuluculuğu ile MGK temsilcileri ile Leon İstanbul’da bir araya geldi.¹³ Sürece yeniden dâhil olabilmeleri için taslakta bir dizi değişim teklifinde bulunan MGK heyeti toplantı sonrası heyet başkanı Avad Abdul Sadık aracılığı ile bu maddeleri kamuoyuna duyurdu. Dokuz maddeden oluşan bu talepler arasından; kurulacak birlik hükümetine güvenoyu verilmesinde veya verilen güvenoyunun çekilmesinde çoğunluğunun MGK üyelerinin oluşturacağı Devlet Konseyi ile TM’nin müşterek kararının belirleyici olması, politik sürece açıkça karşı çıkan ve askeri darbe niyetinde olanların görevlerinden uzaklaştırılması ve

ulusal birlik hükümetinin başbakanı ve yardımcılarını atayacak mekanizmanın metinde açıkça belirtilmesi ön plana çıkarıldı.¹⁴ Bu talepler taraflar arasındaki meşruiyet krizinin aşıldığını göstermekle birlikte yetki konusunda bir takım anlaşmazlıkların varlığını devam ettirdiğini ispatlamaktadır. Zira dokuz maddelik talebin BM temsilcisi Leon'a iletilmesinin ardından TM'den yapılan açıklamada Temmuz ayında kabul edilen taslakta herhangi bir değişiklik yapılması durumunda görüşmelere temsilci gönderilmeyeceği ve taslağın reddedileceği belirtildi.¹⁵

BM'nin tarafları ortak bir metin üzerinde uzlaştırma çabası her seferinde başarısızlıkla sonuçlanırken Ekim ayına gelindiğinde Leon'un ittifaklarda çatlak oluşturarak amacına ulaşma stratejisi yeni bir boyut kazandı. Leon dayatmacı bir yaklaşımla TM'nin hassasiyetlerini göz önünde bulunduran yeni bir taslağı taraflara sundu ve bu taslağın dengeli olduğunu öne sürerek herhangi bir değişikliğin söz konusu olmayacağını ilan etti.¹⁶ Bu açıklamanın ardından MGK'nın temsilci göndermediği Süheyra toplantısında Ulusal Birlik Hükümeti'ni (UBH) oluşturacak isimler gündeme getirildi ve toplantı sonrası Leon yaptığı açıklamada "görüşmelerin sonunda taraflar, Ulusal Birlik Hükümeti Başkanlığı için Faiz Sirac ve Meclis Başkanlığı için ise Abdurrahman Suvayhili üzerinde anlaşmaya vardı. Ulusal Birlik Hükümeti Başkan Yardımcıları olarak Ahmed Mutik, Faide el-Mecberi ve Musa Kuni, Devlet Bakanı olarak ise Ömer el-Esved ve Muhammed el-Ammari isimleri kararlaştırıldı" dedi.¹⁷ Leon tarafından tavsiye niteliğinde gündeme getirilen bu isimlerin UBH'yi oluşturabilmeleri için ise hem TM hem de MGK'nın onay şartı getirildi. Fakat açıklanan liste daha meclislerde görüşülmeden tartışma konusu oldu ve MGK içindeki çatlağı gün yüzüne çıkaran bir etki doğurdu. Leon tarafından sunulan listeye Misrata kenti destek verirken özellikle Trablus anlaşmasının tamamının iptalini istiyordu.¹⁸ İtirazlar anlaşma metniyle kalmayıp doğrudan özel temsilci Leon'a yöneldi ve MGK'nın Siyasi Komisyonu tarafından yapılan açıklamada görev süresi dolmasına rağmen BM Genel Sekreteri Ban Ki-mun'un Leon'un görevi sürdürmesi konusundaki ısrarı eleştirildi.¹⁹ BM'ye yönelik eleştirilerin yükseldiği bir dönemde The Guardian gazetesinde yer alan bir haber bir buçuk yıllık bir çalışmayı heba edecek içeriğe sahipti. Haberde Leon'un görev süresi devam ederken BAE'den iş teklifi aldığı ve bu teklifi kabul ettiği belirtiliyordu.²⁰ Bu skandalın ortaya çıkmasının ardından Ban Ki-mun Leon konusundaki kararında değişikliğe giderek görev süresi dolan özel temsilci yerine Alman diplomat Martin Kobler'i atadı.²¹

Göreve gelir gelmez yaptığı ilk açıklamada Süheyra'ta yapılan anlaşmanın geçerliliğini koruyacağını açıklayan Kobler yeni dönemde güvenlik konularına odaklanacağını sinyallerini verdi.²² Kobler'in kararlı duruşuna rağmen tarafların BM öncülüğündeki sürece olan güveninin ağır yara alması yeni yöntemler aramalarını beraberinde getirdi. Bu bağlamda Tunus'ta bir araya gelen TM ve MGK heyetleri siyasi çözüm konusunda bir anlaşma sağladı. Bu anlaşmayla birlikte TM ve MGK on kişilik bir komite kurması, bu komitenin Ulusal Birlik Hükümetini ve kabineyi belirlemesi, iki yıl içinde

seçimler yapılması ve 1963 anayasası günümüze uyarlanarak her biri kendi yönetimine sahip üç bölge (Trablus, Sirenayka ve Fizan) ve tek bir hükümetin olduğu bir sitemin inşa edilmesi kararlaştırıldı.²³ Tunus anlaşması içerdiği maddelerin ötesinde BM arabuluculuğunun ve onun bir çıktısı olan Süheyraat anlaşmasının rafa kaldırılmasını ifade ediyordu. Bu tablonun farkında olan Kobler yaptığı açıklamada Tunus anlaşmasının Libya'nın içinde bulunduğu bölünmüşlüğü derinleştireceğini belirterek tarafları Süheyraat anlaşmasının önüne geçecek adımlar atmamaları konusunda uyardı.²⁴ Bu uyarının ardından her iki meclis içerisinde Süheyraat anlaşmasına destek veren kesimler Fas'ta bir araya geldi ve Fayiz Sirac'ın başkanlığında on üyeli Başkanlık Konseyi'nin kurulması ve bu konsey tarafından bir ay içinde hükümetin tayin edilmesi konusunda mutabakata vardı.²⁵

Gelinen noktada Libya'da siyasi çözüm arayışlarının çıkmaza girdiği ve doğal bir süreç olarak müşterek çıkarların ortadan kalkmasının ittifakların sarsılmasına veya dağılmasına neden olduğu görülmektedir. Libya'daki aktörlerin 2014'teki kutuplaşmanın benzeri bir sürece yelken açtığını, Tunus ve Süheyraat anlaşmalarına yönelik ittifaklardan yükselen farklı seslerin varlığı üzerinden okuyabiliriz. Zira Misrata, Sabrata ve Tuareg Ulusal Hareketi gibi MGK yanlısı aktörler Süheyraat anlaşmasını desteklediklerini açıklarken aynı ittifaktaki Trablus Yaşlılar Konseyi, Fetva Makamı ve MGK Başkanı Nuri Ebu Suheyman Tunus anlaşmasının arkasında olduklarını belirttiler. Benzer şekilde TM yanlısı Zintan ve Bayda kentleri Süheyraat anlaşmasına destek verirken TM Başkanı Agile Salih ve Libya Ordusu ise Tunus anlaşmasına destek vermektedir.²⁶

2015 yılı boyunca iç politik gündemi meşgul eden krizlerden ikincisi ise devrim sonrası ülkenin her alanda istikrarsız bir görünüm ortaya koymasına neden olan silahlı gruplar arasındaki çatışmalarıdır. Yıl boyunca ülkenin büyük bir kısmında varlığını sürdüren çatışmaların şiddet seviyesi göz önüne alındığında üç bölge üzerinde durulabilir. Bunlar; MGK'nın silahlı kanadı olarak nitelendirilebilecek Libya Şafağı koalisyonu ile TM yanlısı Halife Hafter'in Genel Kurmay Başkanı olduğu Libya Ordusu arasındaki çatışmalara sahne olan Ras Lanuf petrol bölgesi, yine aynı gruplar arasında cereyan eden çatışmaların yaşandığı başkent Trablus'un çevresi ve Libya Ordusu ile Bingazi Devrimcileri Şura Konseyi (BDŞK) arasındaki çatışmaların meydana geldiği Bingazi kentidir. Libya Şafağı koalisyonu Aralık 2014'te Sirte'nin doğusundaki verimli petrol bölgelerine bir operasyon başlattı. Bu operasyon iç savaşın tarafları açısından “kesin zafere” ulaşmanın kestirme bir yolu olarak görülüyordu. Ocak ayında Bin Cevad bölgesinde yoğunlaşan çatışmalar Libya Şafağı ile ilerleme kaydetmesinin ardından Şubat ayında bu bölgenin doğusundaki Sidre'ye sıçradı. Libya Şafağı'nın saldırılarına Petrol Tesislerini Koruma (PTK) birlikleri cevap verirken bu birlikler Libya Ordusu tarafından desteklenmekteydi.²⁷

Libya Şafağı'nın petrol bölgelerine yaptığı saldırılar ordu tarafından “bahane” edilerek çatışma sahaları genişletildi ve başta başkent Trablus yakın-

larındaki Mitiga havaalanı olmak üzere civar bölgelerden çatışma haberleri geldi. Halife Hafter'in öncülüğünü yaptığı ittifakta yer alan Zintanlı grupların da dâhil olduğu çatışmalarda Mitiga havaalanına yapılan saldırılara misilleme olarak Libya Şafağı Zintan'a operasyon düzenliyordu.²⁸ Nisan ayına gelindiğinde çatışma seviyesini azaltacak bir gelişme meydana geldi ve başta diyalog süreci ve petrol gelirlerine dayalı ekonomi olmak üzere pek çok alanı etkileyecek olan Bin Cevad operasyonu taraflar arasındaki ateşkes ile sona erdi.²⁹ Fakat bu ateşkes Trablus çevresinde meydana gelen çatışmaları engellemeye yetmedi ve yıl boyunca Libya Ordusu'nun bölgedeki müttefikleri ile Libya Şafağı koalisyonu arasındaki çatışmalar varlığını sürdürdü.

2015'te Libya'daki çatışma yoğunluğunun ve şiddetinin en fazla olduğu bölgelerin başında ise Bingazi gelmekteydi. Halife Hafter'in iç savaşın bir aktörü olarak ortaya çıkmasına ve belirli bir kesimin desteğini almasına neden olan BDSK ile Libya Ordusu arasındaki çatışmaların şiddeti, belirli dönemlerde azalmakla birlikte yıl boyunca varlığını korudu. Ordunun "Son Saldırı" olarak isimlendirdiği Şubat ayındaki operasyonlar kentten Leysi, Sabri ve Havari bölgelerine yoğunlaştı.³⁰ Bir yıpratma savaşına dönen çatışmalar da her iki taraf da ağır kayıplar verdi. Mart ayında ordunun operasyonunda BDSK'nın bölge komutanlarından Muhammed Ureybi öldürülürken bu operasyona cevap olarak ordu birliklerine yönelik ağır kayıplarla neticelenen bombalı saldırılar düzenlendi.³¹ Yaz aylarında çatışma yoğunluğunda azalma görülse de Eylül ayında Hafter'in Sabri, Leysi, Havari ve Buatni bölgelerine "Kıyamet Operasyonu" başlattığını duyurmasının ardından şiddetli çatışmalar yeniden kendini gösterdi.³²

2015 yılı boyunca Libya iç politik gündemini meşgul eden kriz alanlarından üçüncüsü ise her geçen gün pozisyonunu güçlendiren radikal unsurların varlığıdır. Devrim sonrasında özellikle ABD Libya Büyükelçisi Chris Stevens'in öldürülmesinin ardından dikkatleri üzerine çeken radikal gruplara 2015 yılında bir yenisi eklendi ve son yıllarda bölgeyi kasıp kavuran İŞİD furyası Libya'yı da etkisi altına aldı. Örgütün Libya'daki varlığı ilk olarak Aralık 2014'te ABD'nin Afrika birlikleri komutanı General David Rodriguez tarafından dile getirildi. Örgütün Libya'nın doğusunda savaşçı kaynağını sağlamaya yönelik kamplar kurduğunu belirten açıklamanın yapıldığı tarihlerde Derna merkezli İslami Gençlik Şura Konseyi, Ebu Bekir el-Bağdadi'ye biat etti ve Libya'daki iç savaşın aktörlerine bir yenisi eklenmiş oldu.³³ Derna'da kendine alan bulan ve kısa süre içerisinde eyleme geçecek kapasiteye ulaşan İŞİD, Sirte'nin ele geçirilmesi, 21 Mısırlı Kıpti'nin öldürülmesi, Trablus'taki Corinthia Hotel saldırısı, Hariga petrol ihracat limanı ve Mabruk petrol sahası saldırısı ve 30 Etiyopyalı Hristiyanın öldürülmesi gibi ses getiren eylemlerle dünya gündemine oturdu.³⁴

Bir yıllık süre zarfında gerek kontrol ettiği alan gerekse askeri kapasite açısından ciddi ilerlemeler kaydeden örgüt, dirençle karşılaştığı Sirte'de Misrata merkezli 166. Tugayı püskürterek bölgenin tamamını kontrol altına aldı.³⁵ Derna'nın ardından Sirte'nin de ele geçirilmesi Libya'ya yönelik askeri mü-

dahale tartışmalarını uluslararası kamuoyunun gündemine taşısa da her iki kentte de IŞİD'e karşı yerel direnişin baş göstermesi örgütün kalıcılığını tartışılır hale getirdi. Haziran ayında Derna Mücahitleri Şura Konseyi (DMŞK) "kutsal savaş" ilan ederek yerel halkı IŞİD'e karşı mücadeleye çağırdı. IŞİD ile kıyaslandığında Derna kentiyile daha köklü bağlarla sahip olan DMŞK'nın bu çağrısı karşılık buldu ve Haziran ayı boyunca gösterilen direniş sonucunda IŞİD bölgeden çıkarıldı.³⁶ Örgüt, benzer bir tabloyla Sirte'de karşı karşıya kalma ihtimaline binaen kentteki muhalefeti sindirmenin ve askeri varlığını kuvvetlendirmenin yollarını aramaktadır. Bu bağlamda kendine biat etmeyen Recep Farcani, Said el-Madani ve Muftah el-Warfali gibi selefi imamlara suikastlar düzenleyerek bölgedeki kabileleri baskı altında tutmaya çalışmaktadır.³⁷ Sirte'deki güç boşluğundan faydalanarak bölgeye yerleşen IŞİD'in pozisyonunu korumaya yönelik son dönemlerde bölgeye silah ve yabancı savaşçı sevkıyatı yapmak gibi bir takım tedbirler aldığı görülmektedir. Bu tedbirlere değinen BM'nin son raporunda bölgedeki savaşçı sayısının 2000 ile 3000 arası olduğu ve ağır silah sevkıyatıyla henüz kalıcı olmayan varlığının tesis edilemeye çalışıldığı belirtilmektedir.³⁸ Örgütün savaşçı profiline dair elde edilen bulgular da Libya'daki varlığının toplumsal destek açısından yüzeyselliğini ortaya koymaktadır. Kasım ayında yakalanan Ebu Ubeyde el-Mısıri adındaki IŞİD militanı örgüte dair verdiği bilgilerde savaşçıların %70'nin yabancı olduğunu bunların yaklaşık 300'nün Mısırlı, 400'nün Tunuslu ve 400'nün ise Sudanlı olduğunu öne sürdü. Örgütün Sirte komutanı Ebu Amir Cezravi'nin bölgedeki kontrolü sağlayabilmek için idam ve işkence uygulamalarını yoğunlaştırdığını belirten el-Mısıri, selefi imamlara yönelik suikastların örgüt tarafından gerçekleştirildiğini kabul etti.³⁹

Dış Politika Gelişmeleri

Ortadoğu'daki isyan hareketlerinin iç savaşa dönüştüğü ülkelerden bir olan Libya'da bölgesel aktörlerin nüfuz mücadelesi verdiklerini ve devrimlerin meydana getirdiği rekabet ortamının da etkisiyle Libya'daki bölünmeye taraf olduklarını belirtmek mümkündür. Libya üzerindeki rekabetin doğurduğu ittifaklar göz önüne getirildiğinde iki kutuplu mücadelenin varlığından söz edilebilir. Bu kutuplardan ilki Tobruk merkezli yönetime verdiği destekle gündeme gelen BAE, Mısır, Ürdün ve Suudi Arabistan, diğeri ise Trablus merkezli yönetime verdiği destekle gündeme gelen Türkiye ve Katar'dır. İlk kutupta yer alan Mısır yıl boyunca Libya'ya yaptığı askeri müdahale ve Hafter'ın birliklerine verdiği askeri destekle gündeme geldi. 21 vatandaşının IŞİD tarafından katledilmesini bahane eden Mısır, Derna'ya ve Trablus'un doğu kıyılarına hava saldırılarını düzenledi. Bu saldırılar Trablus merkezli yönetim tarafından Libya'nın egemenliğini ihlal olarak nitelendirilirken Libya Ordusu sözcüsü Halife Hafter ile Mısırlı yetkililer arasında koordinasyon amaçlı bir görüşmenin gerçekleştirildiğini belirtti.⁴⁰ Siyasi ve askeri açıdan Tobruk merkezli yönetime destek veren Mısır, güvenlik birimlerinin inşası kapsamında Hafter

blokunu güçlendirmektedir. Mısır'ın desteği ile ilgili bir açıklama yapan İçişleri Bakanı Ahmet Barka, 2000 personelin eğitim amaçlı Mısır'a gönderildiğini ve BM'nin silah ambargosuna rağmen Kahire'nin “terörle mücadelede” Libya'ya desteklemeye devam edeceğini belirtti.⁴¹ Mısır'ın Libya'da belirli gruplara yönelik askeri yardımlarının yeni olmadığı yayınlanan bir ses kaydıyla da kanıtlandı. Mısır'da İhvan'a yakınlığıyla bilinen Mukemmilin televizyonunda yayınlanan ses kaydında, Abdul Fettah es-Sisi, Libya istihbaratından Muhammed İsmail ve Mısır Genel Kurmay Başkanı Mahmud Hicazi'nin konuşmalarının geçtiği ve Libya'ya gönderilecek silahların tartışıldığı ortaya çıktı.⁴²

Tobruk merkezli yönetime ve onun askeri kanadına verdiği destekle bilinen bir başka bölgesel aktör ise BAE'dir. BAE diplomatlarından Ahmet el-Kasımı ile BAE'nin BM Büyükelçisi Lana Nusseibeh arasındaki basına sızan bir email yazışmasında Libya'ya uygulanan silah ambargosunun Abu Dabi yönetimi tarafından ihlal edildiği ve bu ihlalin sürekli hale dönüştüğü kabul edilmekteydi.⁴³ Aynı şekilde BAE'nin Dışişleri Bakanı Abdullah Bin Zayed ile Hafter yanlısı Ulusal Güçler İttifakı'nın Özel Kalemi Nureddin Ebu Saiha arasındaki yazışmaya dair bir başka mailde ise BAE'nin Libya Ordusu'na zırhlı araç ve mühimmat gönderdiği ortaya çıktı.⁴⁴ Libya Ordusu'nun bölgesel destek kazanma girişimlerinin bir diğer adresi ise Ürdün'dü. Hafter'in doğrudan temaslarda bulunduğu Ürdün ile Libya arasında imzalanan mutabakat anlaşmasında iki ülkenin askeri alanda işbirliği geliştirmesi, ortak askeri komisyon kurması ve Libya Ordusu'nun personelinin Ürdün'de eğitim görmesi kararlaştırıldı.⁴⁵

Libya üzerindeki nüfuz mücadelesinin diğer ayağını oluşturan Türkiye-Katar ise Trablus merkezli yönetime siyasi ve askeri desteğini yıl boyunca devam ettirdi. Bu destek iki kamp arasında krizlerin yaşanmasına ve sahadaki mücadelenin şiddetinin artmasına neden oldu. Bu bağlamda iki ayrı ittifak arasındaki rekabetin bu yılki ilk yansıması Afrika Birliği bünyesinde gerçekleştirilen Uluslararası Libya Bağlantı Komitesi toplantısında meydana geldi. Toplantıya Mısır, Suudi Arabistan, BAE, Tobruk merkezli yönetim, Türkiye ve Katar'ın yanısıra Afrika Birliği ve Avrupa'dan ülke temsilcileri katılacaktı. Fakat Katar ve Türkiye'nin katılımı karşı ittifak tarafından boykot edilince bu iki ülke toplantıdan çekilmek zorunda kaldı.⁴⁶ Rekabetin yansımalarından bir diğeri ise Türkiye ve Katar'ın sürekli olarak Tobruk merkezli yönetim tarafından “teröre” destek vermekle suçlanmasıydı. Ankara'nın bu iddiaları reddetmesine rağmen Tobruk merkezli hükümet Türkiye'nin Libya'daki pozisyonu nedeniyle Türk şirketlerini Libya'dan çıkarma kararı aldığını duyurdu.⁴⁷ “Teröre” destek iddialarının meydana getirdiği krizlerden bir diğeri ise Libya Ordusu'nun Tuna-1 adlı kuru yük gemisine içinde silah olduğu gerekçesiyle hava saldırısı gerçekleştirmesiydi. Saldırı sonucu bir Türk vatandaşın hayatını kaybetmesi ve gemi ile ilgili iddialar Türkiye'nin tepkisini çekerken Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Libya'daki çok başlılığa rağmen yaşananların sorumlularından hesap sorulacağını belirtti.⁴⁸ Türkiye'nin belirli

gruplara silah yardımıyla bulunarak ülkenin içinde bulunduğu kaotik ortamı körüklediği yönündeki iddiaları güçlendiren bir başka gelişme ise Yunanistan sahil güvenliği tarafından alı konulan ve hareket limanı İskenderun olan Bolivya bandıralı Haddad-1 adlı gemiden silah yüklü konteynerlerin çıkmasıydı. Bu konteynerlerin Türkiye’de gemiye yüklendiği Türk makamlarınca doğrulanırken silahların Sudan polisine gönderildiği belirtildi.⁴⁹ Geminin rotasında Libya’nın olması ve Tobruk merkezli hükümetin karşı ittifak olarak adlandırdığı grupta Sudan’ın da yer alması “Türkiye-Katar-Sudan” ittifakı göz önüne alındığında Tobruk’un iddialarını doğrular nitelikteydi.

Sonuç

Devrim sonrası yürürlüğe giren, silahlı grupları güvenlik sistemine kazandırmayı amaçlayan entegrasyon süreci ile demokratik bir sistem inşa etmeyi amaçlayan geçiş dönemi arzulan neticeyle sonuçlanmadı ve ülke gerek siyasi gerekse askeri alanda çok kutuplu bir çatışma dönemine girdi. Ülke-deki iç savaşı sona erdirmeyi, siyaset sahnesindeki parçalanmayı gidermeyi ve istikrarlı bir düzen oluşturmayı amaçlayan diyalog sürecinin çıkmaza girmesi ise çözüm konusundaki umutları boşa çıkardı. Yaklaşık iki yıldır Libya gündemini işgal eden çatışma serüveni hem diyalog sürecinin sekteye uğramasına hem de İŞİD gibi kaotik ortamdan beslenen ve henüz Libya toplumunda karşılığı yüzeysel olan yeni bir aktörün ortaya çıkmasına zemin hazırladı. Libya’nın içinde bulunduğu otorite boşluğu ve yaşanan iç savaş sadece çatışan çıkarılara sahip içerdeki aktörler üzerinden değil aynı zamanda “Arap Baharı” olarak adlandırılan devrimlerin neticesinde artan bölgesel rekabet üzerinden okunmalıdır. Rekabetin arttığı bir ortamda aktörlerin nispi kazançlara odaklanması ve krizleri ortadan kaldıracak süreçleri sıfır toplamlı olarak görmesi çatışmanın seviyesini arttırıcı olduğu kadar diyalog sürecinin de önünü tıkayan bir etkidir. Benzer bir tablonun bölgede yaşandığı da göz önüne alındığında bir aktörün rekabette elini güçlendirecek “yardımları” bulması kolaylaşacaktır. Dolayısıyla bu destek var oldukça ya da bölgesel aktörler arasında bir uzlaşma sağlanmadıkça yereldeki güçler arasında bir uzlaşma ihtimalinin düşük olduğunu belirtmek gerekir.

Kronoloji

- **14 Ocak:** Libya'daki çatışmalara ve siyasi istikrarsızlıklara son vermeyi amaçlayan diyalog görüşmeleri Cenevre'de başladı.
- **16 Şubat:** Mısır hava kuvvetleri Libya'nın Derna kentine hava saldırısı düzenledi. Hava saldırılarının IŞİD'in katliamına misilleme olduğu belirtildi.
- **23 Şubat:** Tobruk merkezli hükümetin Başbakanı Abdullah es-Sini yaptığı açıklamada Türk şirketlerini Libya'dan çıkarma kararı aldıklarını belirtti.
- **11 Mayıs:** Bir Türk şirketine ait Tuna-1 adlı kuru yük gemisi açık sularda Libya Ordusu'nun hava saldırısına uğradı. Saldırıda geminin 3. kaptanı yaşamını yitirdi.
- **8 Haziran:** Derna kentinde Derna Mücahitleri Şura Konseyi IŞİD'e karşı "kutsal savaş" ilan etti.
- **2 Eylül:** İskenderun limanından hareket eden Haddad-1 adlı gemiye Akdeniz açıklarında Yunanistan tarafından el konuldu. Yapılan araştırmalarda gemiden silah yüklü konteyner çıkarken geminin rotasında Libya'da bulunuyordu.
- **19 Eylül:** Halife Hafter tarafından Bingazi Devrimcileri Şura Konseyi güçlerine yönelik "Kıyamet Operasyonu" başlatıldı.
- **4 Kasım:** Görev süresinin sona ermesi ve adının skandallara karışması nedeniyle Bernardino Leon görevden alındı. Ban Ki-moon Leon'un yerine Alman diplomat Martin Kobler'i atadı.
- **14 Kasım:** Pentagon'dan yapılan açıklamada IŞİD'in Libya'daki lideri Ebu Nebil el-Anbari'nin hava saldırısı sonucu öldürüldüğü belirtildi.
- **17 Aralık:** Fas'ın Süheyraat kentinde taraflar bir araya geldi ve Ulusal Uzlaşma Hükümeti konusunda anlaşmaya vardı.

Notlar

- 1 "UN-facilitated Dialogue Libyan Political Dialogue Concludes First Round in Geneva" UNSMIL, 15 Ocak 2015
- 2 "Libya görüşmelerine şartlı destek" Anadolu Ajansı, 19 Ocak 2015
- 3 "Congress now says no to dialogue regardless of location following Benghazi Central Bank takeover" Libya Herald, 21 Ocak 2015
- 4 "UNSMIL chief meets GNC. New peace talks soon, and in Libya" Libya Herald, 2 Şubat 2015
- 5 "Ghadames dialogue seen as positive: Congress delegates accept Geneva decisions" Libya Herald, 11 Şubat 2015.
- 6 "Libya Ulusal Diyalog görüşmeleri askıya alındı" Anadolu Ajansı, 20 Şubat 2015, "Tobruk Meclisi görüşmelerden çekildi." Anadolu Ajansı, 23 Şubat 2015.
- 7 "Libya'da çözüm umudu artıyor" al-Jazeera Turk, 7 Mart 2015
- 8 "Trablus'ta çatışma, Fas'ta görüşme" al-Jazeera Turk, 21 Mart 2015
- 9 "Misrata threatens to boycott UNSMIL dialogue" Libya Herald, 7 Nisan 2015, "Libya'da MGK heyeti müzakerelere katılımı askıya aldı" Anadolu Ajansı, 16 Nisan 2015, "Trablus Meclisi BM taslağını reddetti" al-Jazeera Turk, 28 Nisan 2015.
- 10 "There will be another dialogue draft suggests Leon" Libya Herald, 29 Nisan 2015, "HoR's rejection of Leon's fourth draft agreement based on points of democracy and legitimacy" Libya Herald, 12 Haziran 2015
- 11 "Abushamain slams Leon for Misrata military meeting" Libya Herald, 23 Haziran 2015
- 12 "Skhirat Draft initialled; GNC left aside" Libya Herald, 12 Temmuz 2015
- 13 "27 GNC memebers to meet Leon in Turkey" Libya Observer, 1 Eylül 2015
- 14 "List of GNC amendments to the UNSMIL draft" Libya Observer, 6 Eylül 2015
- 15 "HoR rejects Dialogue Draft amendments, calls negotiating team back to Tobruk for consultations" Libya Herald, 15 Eylül 2015
- 16 "This agreemen is final and balanced" Libya Prospect, 7 Ekim 2015
- 17 "Libya'da taraflar anlaştı" Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2015
- 18 "Stances' conflict after announcing the Accord government" Libya Prospect, 10 Ekim 2015
- 19 "Libya'dan Bernardino Leon tepkisi" TRT Haber, 3 Kasım 2015
- 20 "UN Libya envoy accepts £ 1,000-a-day job from backer of one side in çivil war" The-Guardian, 4 Kasım 2015
- 21 "BM Libya misyonuna yeni temsilci" Anadolu Ajansı, 4 Kasım 2015
- 22 "New UNSMIL chief says Peace Accord hard work can not be wasted" Libya Herald, 17 Kasım 2015
- 23 "GNC deputy president Abdul Saddeq and HoR committee chairman Ahaish signing Tunis agreement" Libya Herald, 6 Aralık 2015
- 24 "HoR and GNC could be breaking up Kobler tells UN Security Council" Libya Herald, 11 Aralık 2015
- 25 "Libyan factions sign UN deal to form unity government" Reuters, 17 Aralık 2015
- 26 "Libyan divisions continue over Skhirat agreement: National Front come out, Muslim Brotherhood in favour" Libya Herald, 20 Aralık 2015
- 27 "Heavy fighting continues at Sidra; UNSMIL condemns Operation Sunrise attack" Libya Herald, 4 Şubat 2015

- 28 "LNA attacks Mitiga airbase" Libya Herald, 3 Mart 2015
- 29 "Residents return to war-scarred Ben Jawad after withdrawal of Sharooq forces" Libya Herald, 1 Nisan 2015
- 30 "Heavy fighting in Benghazi as Hafter launches final offensive" Libya Herald, 7 Şubat 2015
- 31 "Libya'da bombalı saldırı" Anadolu Ajansı, 24 Mart 2015
- 32 "Deadly clashes in Benghazi continue; LNA claims 52 Ansar/IS killed" Libya Herald, 27 Eylül 2015
- 33 "ABD: IŞİD'in Libya'da eğitim kampları var" al-Jazeera Turk, 4 Aralık 2014
- 34 "Libya'da Türklerin de kaldığı otele saldırı: En az 8 ölü" BBC Türkçe, 27 Ocak 2015, "IŞİD 21 Kıpti'yi öldürdü" al-Jazeera Türk, 16 Şubat 2015, "Islamic State shoots and beheads 30 Ethiopian Christians in Libya:video" Reuters, 12 Nisan 2015
- 35 "Isis-affiliated fighters have captured a key airport in central Libya" Independent, 29 Mayıs 2015
- 36 "Derna under Mujahideen control after IS flees to Ras Hilal and Lartoun" Libya Herald, 14 Haziran 2015
- 37 "IS kills 38 in Sirte, threatens to use gas; HoR members call on international community for help" Libya Herald, 17 Ağustos 2015, "Sirte Sufi sheikh condemned by IS as sorcerer" Libya Herald, 16 Ekim 2015
- 38 "UN report says ISIS struggling to expand in Libya" al-Wasat, 2 Aralık 2015
- 39 "Arrested Egyptian ISIS member "Abu Obeida" gives details about the organization in Sirte" al-Wasat, 10 Aralık 2015
- 40 "Mısır'ın Libya saldırısına tepki" Anadolu Ajansı, 24 Şubat 2015
- 41 "2,000 Libyan policemen arrive in Cairo for training" Libya Herald, 18 Mart 2015
- 42 "Sisi, Libya'ya silah gönderdi" al-Jazeera Turk, 22 Mayıs 2015
- 43 "Leaked Emirati emails could threaten peace talks in Libya" nytimes, 12 Kasım 2015
- 44 "Fresh leaks show UAE's dirty hands in Libya" Libya Observer, 30 Kasım 2015
- 45 "Hafter sings military MOU with Jordan" Libya Herald, 23 Ağustos 2015
- 46 "Qatar and Turkey "withdraw" from AU Libya meeting after Libyan boycott" Libya Herald , 28 Şubat 2015
- 47 "Libya'da Türk şirketlerine yasak" al-Jazeera, 23 Şubat 2015
- 48 "Erdoğan:Faillerini ortaya çıkaracağız" al-Jazeera, 12 Mayıs 2015
- 49 "Greek coast guard seizes Libya-bound ship carrying weapons" Reuters, 2 Eylül 2015